

Hz:Ali(a.s)'ın Hutbelerinden-4

<"xml encoding="UTF-8?">

Kendilerine biat edilirken halkın hâli hakkında buyurdular ki: :53

Ayaklarının bağları çözülmüş, çobanları tarafından başı boş bırakılmış susuz develerin su başında biriktikleri gibi biriktiledi; yanlarını birbirlerine sürterek saldırdılar;

öylesine ki beni öldürecekler, yahut da bâzısı bâzısını gözümün önünde öldürecek sandım. Bu işin önünü ardını evirdim, çevirdim; dikkat edip baktım; uykularım dağıldı gitti.

Sonunda da onlarla savaşmak, yahut da Muhammed sallallahu aleyhi ve âlihî vesselem'e gelenleri inkâr etmek gerekti. Savaşa katlanmak azâba katlanmaktan daha ehven göründü bana; dünya ölümleri âhiret ölümlerinden daha yeğ geldi bana.[1]

[1] - Bu sözlerin ilk hilâfetlerinde biati anlatmakla beraber son cümlelere nazaran Cemel ve Sıffin'den sonra söylendiğini sanıyoruz.

54:Sıffin'de henüz ashabına savaşa izin vermedikleri sırada buyurdular ki:

Ama bütün bunlar, ölümden kaçınmak yüzünden mi diyorsunuz? Andolsun Allah'a, ölüme gitmeme, yahut ölümün bana gelip çatmasına aldırış bile etmem ben.

Ama Şamlılar hakkında bir şüphe mi var diyorsunuz; gene andolsun Allah'a ki savaşı birgün bile geciktirmem, ancak onların bir bölüğünün bana katılarak doğru yolu bulması, benim ışıqla gözlerinin ışıyıp gerçeği görmeleri içindir.

Bu onları sapık bir haldelerken öldürmemden daha yeğdir bence, daha da sevimlidir hattâ; isterlerse tekrar suçlarına dönsünler.

Allah'ın salâtı O'na ve soyuna olsun Rasûlullah'la beraberdik, babalarımızı, oğullarımızı, kardeşlerimizi, amcalarımızı öldürüyorduk. Bu, doğru yolda yürüyerek,

mihnetlere sabrederek, düşmanla savaşa sarılarak ancak inancımızı arttırmada; teslimiyetimizi çoğaltmadaydık. Gerçekten de bizim her birimiz, düşmanımızdan birine saldırmada,

iki esrik deve gibi boğuşmada, dövüşmedeydik. Dövüşenlerin ikisi de birbirinin canına susamıştı. Kim, ömrüne ölümü sunacak, hangisi hangisini ölümle suvaracak, onu gözetmedeydi; ona bakmadaydı.

Kimi olurdu, biz düşmanımıza üst olurduk, kimi de düşmanımız bize üs olurdu. Allah, doğruluğumuzu görünce düşmanımızı alçalttı; bize yardım etti; sonra Müslümanlık yerleşti;

üst olup karar kıldı. Ömrüm hakkı için ki bu işe, sizin sarıldığınız gibi sarılsaydık dinin bir direği bile dikilmezdi; iman bağında bir dal bile yeşermezdi. Allah hakkı için yaptığınız işten dolayı kan sağmanız gerek; nâdim olmanız gerek.

56:Muâviye hakkında buyurmuşlardır ki:

Benden sonra size, boğazı geniş, karnı şiş mi şiş, göbekli biri musallat olacak O, bulduğunu yer, bulmadığını ister. Hadi öldürün onu, ama öldüremezsiniz.

Duyun, bilin ki O, beni sövmenizi emredecek size, benden teberrî etmenizi isteyecek sizden. Sövmeye gelince: Sövün, çünkü bu, benim temizliğimi arttırır, sizi de ölümden kurtarır. Benden teberriye gelince: Sakının bundan; çünkü ben, İslâm dininde olarak doğdum; îmanda, hicrette en önde bulundum.[1]

[1] - Muâviye'nin sırâtîbi, vahiy kâtibi olduğunu söyle-yenler, düzme rivâyeti nakledegilmişlerdir. O, yalnız birkaç kere ganimetleri yazmıştır. Abdullah bin Abbas rivâyet eder, der ki:

Bir kere Hazreti Resûlullah'ın (s.a.a) yanındaydım; bir şey yazdırmak üzere Muâviye'yi çağırmamı emir buyurdular. Gidip söyledim. Yemek yiyorum, şimdi gelemem dedi. Hazret, ikinci defa çağırmamı emir buyurdu.

Bu defa da gittim, aynı sözlerle gelemeyeceğini söyledi. Resul-i Ekrem'e (s.a.a) bunu anlattım. Müteessir olup Allah'ım buyurdular, sen karnını doyurma onun.

Ondan sonra da, Rabbime de şart koştum ve dedim ki buyurdular, ben de insanım; insanlar gibi razı olurum, kızarım. Ümmetimden birini çağırdım mı hemen gelsin; bu, onun için arınmadır, yakınlıktır; kıyâmet günü bu hareketiyle Hakk'a yakınlaşır (Siyer-i Halebi'den, Beyhakiy'den ve diğer eserlerden naklen "Fetret'ül-İslâm, s.25-26). Doymayan obur kişilere, bu vakıadan sonra "karnında Muâviye gizli" denmeye başlanmıştı (aynı, s.26).

Muâviye, Emir'ül-Müminin'e lânetin, Resûlullâh'a ve Allah'a sebbetmek olduğuna dâir buyurulan hadisi bile bile bu kötü âdeti koymuş, bunda ısrar etmiş, Ömer bin Abdülaziz'e kadar da Emeviler, bu fazihayı devam ettirmişlerdir.

57:Hakemeyn'den sonra Nehrivan'da toplanan Hâricilere buyurdular ki:

Kasırga kökünüzü silip süpürsün; sizden söz söyleyen bir tek kişi bile kalmasın, gitsin. Allah'a inancımдан, Râsulullah'la, sallallahu aleyhi ve âlihi, uyup onunla beraber savaşımdan sonra kâfir olduğuma mı şehâdet edeyim?

Böyle bir şey yaparsam sapıklığa düşmüş olurum; doğru yoldan şaşmış olurum. Yıkılın gidin en kötü yere; topuklarınız üstünde dönün gerisin geriye. Bilin ki benden sonra sizi kaplayan bir alçalışa düşeceksiniz: keskin kılıca uğrayacaksınız; zâlimler mallarınızı alacak; bu, size yapıлып duran bir âdet olacak.

58:Nehrivan'a Hâricilerle savaşa giderlerken buyurdular ki:

Öldürülecekleri yer, suyun bu yüzü; andolsun Allah'a, onlardan on kişi kurtulmaz; sizden de on kişi helâk olmaz.[1]

[1] - Hâricilerle savaşa giderlerken birisi, nehri geçtiklerini söylemişti; bir başkası da bu sözü teyid etmişti; onun üzerine bu sözleri buyurdular. Asker arasından bir genç,

bu sözü duyunca, gaybî bildiğini iddia ediyor; varayım da göreyim, nehri geçmişlerse dönüp mızrağı gözüne saplayayım düşüncesine kapılmıştı. Nehrivan'a varıp suyu geçmediklerini görünce Hazrete giderek içinden geçeni bildirdi; bağışlanmasını diledi.

Hazret, Allah bütün suçları bağışlar, istiğfâr et buyurdular. Savaşta Hâricilerden dokuz kişi kurtulmuştu; Hazretin ashabından da sekiz kişi şehit olmuştu (Muhammed Abduh Şerhi, s.107; 1. not; Kazvini, 1, 197-199).

59:(Hâricilerle savaş bittikten sonra, Yâ Emir'el-Müminin bu kavim tamamıyla öldürüldü denince buyurdular ki:)

Olamaz; vallahi onlar daha babalarının bellerindeler, analarının rahimlerindeler. Onlardan biri, bir dal gibi taş gösterdi mi, kesilir, öldürülür; sonuncuları hırsızlığa başlar, adam soymaya koyulur.

60(Hâricilerle savaştıktan sonra buyurdular ki:)

Benden sonra Hâricileri öldürmeyin; gerçeği dileyip hata eden, batılı dileyip elde edene benzemez.[1]

[1] - Batılı, batıl olduğunu bildiği halde ısrâr ederek zulümle ona nâil olan, Sıffin ehlidir

61:Gerçekten de bende, Allah'ın sağlam mı sağlam bir kalkanı var; ecel günüm gelince benden alınır; o vakit ok benden sapmaz; mızrak yarası onulmaz.[1]

[1] - Kendilerine, haberleri olmadan şehit edilmeleri ihtimâli söylendiği vakit buyurmuşlardır.

62: Duyun, bilin ki dünya, öyle bir yurttur ki ondan kurtulmak, esenleşmek, ancak oradayken olur; fakat hiç sanmayın ki dünyaya ait işlere sarılmakla dünyadan kurtulunur. İnsanlar, sınanmak için kapılmışlardır ona;

oradan ne elde ederlerse ellerinden alınır; hepsinin de hesabı, kendilerinden sorulur. Ama oradan, ondan gayrisi için ne alırlarsa, onun karşılığını bulurlar, onunla faydalanıp kalırlar.

Gerçekten de dünya, akıllılar katında gölgeye benzer; bir bakarsın, uzar, derken kısalıverir. Bir görürsün, yayıldıkça yayılır, derken yok oluverir.[1]

[1] - İnsanın, dünyadan elde ettiği şey, ölünce kalır; fakat başkalarına, yok yoksul kişilere yaptığı hayrın ecrine nâil olur. Gönüller alan gönüllerde anılır; bir mescit,

bir kütüpha-ne,bir hastane yapanın adı unutulmaz. Sözün kısası, kendi için yaşayanın adı kalmaz; malı mülkü kendine fayda vermez; halk için yaşayansa ölse bile anılır; adı-sanı bâki kalır.

63:Allah kulları, çekinin Allah'tan; ecellerinizden önce kulluk etmeye çalışın. Mutlaka göçeceksiniz, göçmeye hazırlanın; gölgesi üstünüze düştü; ölüme hazır olun.

Kendilerine seslenince uyanan, dünyanın karar edilecek yurt olmadığını anlayıp onun yerine âhireti ele alan bir topluluk olun. Çünkü noksan sıfatlardan münezzehtir olan Allah, sizi beyhude

yaratmadı; başıboş da bırakmadı.

İçinizden biriyle cennet ve cehennem arasındaki konak, ölümdür ancak. Göz yumup açacak zaman bile sonu yaklaştırmadadır; yaşayışı yıkmadadır; ömür pek kısa sayılsa yeri vardır.

Bir görünmeyen var şimdilik; ama geceyle gündüz gelip geçtikçe, değil mi ki onu sürüp getirecek; tezce gelmiş-çatmış sayılması gerek. Gelen değil mi ki ya kurtuluş, murâda eriş müjdesiyle,

ya da kötülükle gelecek, asıl ona hazırlanılması gerek. Dünyadan yarın ondan kendinizi koruyacağınız, kurtaracağınız şeyleri derin, devşirin, azık edinin. Nefsine öğüt veren, tövbe etmeyi öne alan,

şehvetine üst olan kuldur, Rabbinden çekinen sakınan. Çünkü ecel çağı gizlidir kuldan; dileği aldatır onu; şeytan musallat olmuştur ona; üstüne bindirip sürmek için suçu bezer, güzel gösterir ona;

bugün ederim, yarın ederim diye tövbeyi geriye atar, derken en gafil bir haldeyken ölüm gelir-çatar. Ne de ziyankârdır gafletle yaşayan, ne de yanar-yakılır ki ömrü, ömründe yaptıkları, delil olarak bir bir gösterilir ona; neyle geçirdin ömrünü denir; günleri, onu kötülüğe sürmüş-götürmüştür; üzülür durur.

Noksan sıfatlardan münezzeh Allah'tan dileriz, bizi de, sizi de nimet yüzünden azmayan, sonun belirsiz olması yüzünden, Rablerinin itâatinde kusurda bulunmayan, ölümden sonra da pişmanlığa, mihnete, hasrete düşmeyen kullardan etsin.

64:Hamd Allah'a; sonradan O'na bir hâl târî olmaz ki âhır olmadan önce evvel olsun, bâtın olmadan önce zâhir bulunsun; O, zevâli olmamak üzere her şeyden evveldir, her şeyden âhır, O'ndan başka birlikle vafedilen her şey azdır,

kimsesizdir; üstün denen her varlık zebundur, âcizdir; kuvvetli denen, zayıftır, kuvvetsizdir; bir şeye sâhip denen, köledir, kuldur. O'ndan başka her bilgi sahibi, bilgisini başkasından elde etmiştir;

O'ndan başka her gücü yetenin, gücü yeter de, yetmez de. O'ndan başka her duyan, hafif sesleri duymaz da; çok yüce seslerse kendisini sağır eder, uzaktan söylenenleriyse işitmez de.

O'ndan başka her gören, gizli renklere, latîf cisimlere karşı kör olur, görmez de. O'ndan başka her görünen görünmemeyi beceremez de; her görünmeyen, görünmeyi başaramaz da.
yarattığını, kudretini sağlamak yüzünden,

zamanın sonundan korkmak yönünden, bir benzerinin yardımını dileyerek, bir eşinin emeğini isteyerek, yahut yaptığını istemeyen bir zıdda üstünlük göstererek yaratmamıştır. Fakat bütün yaratıklar, O'nun yarattıklarıdır; O'nun lütfüyle gelişip yetişmededirler; kullardır; O'na karşı alçalmadadırlar.[1]

Eşyaya hulûl etmez[2] ki ordadır densin; eşyâdan ayrı değildir ki aykırıdır, ayırdır denebilsin.
yaratmak ağır gelmez O'na; yarattığını tedbîr ve tasarruf, yormaz O'nu.

Hüküm ve takdirinde şüpheyne düşmez; takdiri yerindedir, bilgisi tamdır, muhkemdir, emri mutlaka yerine gelir. Azâb eder, kahreder; ama gene de bağışlaması, lütfü umulur. Nimetler verir, lütuflar eder; ama gene de azâbından korkulur.

[1] - "O'dur evvel ve âhır ve zahîr ve bâtın ve O'dur her şeyi bilici." (57, Hadid, 3) Kadîm olması, kendisinden başka her şeyin sonradan yaratılmış bulunması bakımından, vakit mefhumu düşünülmeksizin evveldir; her şey fenâ bulunduğu ve bâki yalnız kendisi olduğundan âhırdır; evveline bir evvel tasavvur edilemediği gibi zevâli de yoktur.

Her şey O'nun tasarrufu altındadır; O'ysa her şeyden üstündür, bu bakımdan zâhirdir; her şeyi künhiyle, yaratmadan ve yarattıktan sonra bildiğinden ve O'ndan başka bilen olmadığından bâtındır; delilleriyle zâhir,

yarattıklarının duygularından bâtındır; hiç bir şeye, zâhirî yakınlığı olmamak üzere zâhir kudreti, her şeyde görüldüğü cihetle bâtındır diyenler, yaratış bakımından evvel, rızık veriş bakımından âhır,

hayat veriş bakımından zâhir, öldürüş bakımından bâtındır tarzında tefsir edenler de olmuştur. Ezeli oluşuyla evvel, ebedi oluşuyla âhir, birliğiyle zâhir, hiç bir şeye ihtiyacı olmamakla da bâtındır da demişlerdir.

Evveline evvel olmaması dolayısıyla kadîmdir; yâni evveldir; iman edenler âhirette rahmeti şâmil olmakla âhırdır; hikmetiyle zâhirdir; bilgisiyle bâtındır da denmiştir.

[2] - Hulûl, bir şeyin başka bir şeye girmesidir; iki şey birleşirse buna ittihâd denir. Allah tebâreke ve Teâlâ hiç bir şeye hulûl etmediği gibi 'Onun için ittihâd da mümkün değildir, bu çeşit bir inanę beslemek, Müslümanlığın esasına aykırıdır.

65:(Gene savaş esnasında buyurdular ki:)

Ey Müslümanlar, Allah korkusuna bürünün, iman kuvvetine sarılın; dişlerinizi sıkın, çünkü direniş, başlarınızdan kılığları defeder. Zırhlarınızı giyinin, hiçbir yeriniz açık kalmasın;

kılığlarınızı sıyırmadan önce, kınlarındayken oynatın. Gözlerinizin ucuyla, şiddetle bakın; sağa sola mızrak vurup saldırın; adımlarınızı ileri atarak kılığlarınızı vurun.

Bilin ki siz Allah'ın yardımına mazharsınız; Rasûlullah'ın amcasının oğluyla berabersiniz. Dönüp dönüp hücum edin, kağmaktan utanın; çünkü o, suyunuzca sürececek bir utanętır.

Ardından da soru günü azap vardır. Canla başla savaşın, savaşmaktan hoşlanın, ölüme gülerek, sevinerek koşun. şu çoğunluğa saldırın, şu kurulmuş çadıra yürüyün; çünkü şeytan ordadır;

fırsat bulursa elini uzatıp tutmak, güce gelirse adımını atıp kağmak üzeredir. Ercesine yürüyün ki gerçeğin direği karanlıktan kurtulup belirsin; "Allah sizinledir ve yaptıklarınızın sevabı, hiç azaltılmamaktadır." (47, Muhammed s.a.a, 35)

66:(Hazreti Rasûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve âlihi vesellem'in vefatlarından sonra Sakıyfe'de olup bitenleri duyunca Ansar ne dedi diye sordular; bizden bir emir olsun, sizden de bir emir olsun dediler cevabını alınca buyurdular ki:)

Rasûlullah sallallahu aleyhi ve âlihi ve sellemin, iyilerine iyilikte bulunmayı, kötülükte bulunanlarını bağışlamayı vasiyet buyurduğunu söylemediler mi?

(Bu vasiyette ne gibi bir delil var diye sorulunca da.) Emir olmak hakkı onlarda olsaydı onları tavsiye buyurmazdı (dediler, sonra) Kureyş ne dedi (diye sordular,

Rasûl sallallahu aleyhi ve âlihi vesellemin Kureyş'ten olduğunu, Kureyş şeceresine mensup bulunduğunu söyleyerek delil getirdiler denince buyurdular ki) Şecereye delil getirdiler; meyveyi yitirdiler.[1]

[1] - Ansar, Sa'd b. Ebâde'nin halîfe olmasını istiyordu. Benî-Sâide Sakifesine toplanmışlar, hasta olduğu halde onu da götürmüşlerdi. Sa'd, orada Allah'a hamd-ü senâdan sonra Ansarın dine yardımını,

İslâm'daki üstünlüğünü anlattı. Peygamber'e ve ashabına saygı gösterdiklerini, düşmanlarıyla savaştıklarını, sonra Arabın İslam'ı kabûl ettiğini, Hz. Peygamber'in,

Ansardan razı olarak dünyadan gittiğini söyledi; sonra, bu işi dedi, başkalarının değil, sizin düşünmeniz gerek. Ansar, bir ağızdan evet dediler, senin fikrindeyiz; bu işi sana vereceğiz.

Sonra tartışmaya başladılar. Muhâcirler, biz Rasûl'ün ilk dostlarıyız, onun boyundanız derlerse ne diyeceğiz dediler. Bir kısmı, böyle bir itirazda bulunulursa, sizden bir emir olsun, bizden bir emir deriz fikrini ortaya attı.

Sa'd b. Abâde, işte dedi, bu, ilk mağlubiyet (Tabarî, Hicrî 11. yıl vukuatı, 11, 45, İbn-i Esîr, 11, 222, El-İmâmet-u ve's-Siyâse, 1, 5; İbn-i Ebi'l-Hedid 6. cüzü'de "Ansârın sözleri hakkındaki beyanatının şerhine ve ondan naklen Cevhevî'de Sakife olayına bakınız).

Sakife'de ansârın toplandığını duyan Ebubekir ve Ömer yolda rastladıkları Ebu-Ubeyde'yi alarak Sakife'ye koştular. Üseyyid b. Uveyym b. Sâide, Ansârın Benî'l-Aclan boyundan Âsım b. Adıyy, Mugıyra b. Şa'be ve Abdurrahman b. Avf da onlara katıldılar.

Bu topluluk o gün, Ebubekir'e biat için çok faâliyet gösterdi; bu yüzden Ebubekir ve Ömer, daima onların hizmetlerini göz önünde tuttular. Ebubekir ansardan hiçbir kimseyi Useyyid b. Hudayr'dan üstün görmemiştir; Ömer de ona kardeşim demiştir; ölümünden sonra bile hakkını gözetmiştir. Ebu-Ubeyde, Roma'yla savaşa giden orduya kumandan tayin edilmiştir.

Ömer, kendisinden sonra birisini halife yapmak istediği zaman, Ebu-Ubeyde'nin ölümüne hayıflanmış, ölmeseydi onu halife yapardım demiştir. Mugayra b. Şa'be, Ömer zamanında zina ettiği halde kendisine had vurulmamıştı;

adı daima Ömer'in kumandanları arasında geçmiştir. Abdurrahman b. Avf da Ömer tarafından, kendisinden sonra halife tayini için seçtiği şûrâya reis tayin edilmiştir. Sakife'de Ebubekir, Ömer'i teskin ettikten sonra Allah'a hamd-ü senâ ederek Muhacirlerin, Arap boylarından önce îmân ettiklerini söyledi ve onlar dedi, yeryüzünde Allah'a ilk ibadet edenler,

Rasulullah'ın çevresinde ilk toplananlardır; Rasûl-i Ekrem'den sonra da hilâfete hakları daha üstündür meâlinde sözler söyledi ve biz emir olalım, siz bizim vezîrimiz olun dedi.

Hubâb b. Münzir, bu söz üzerine ayağa kalkıp dedi ki, ey ansâr, işe iyi sarılın; bu işlere başkaları el atmasın. Bu iş sizin gölgenizde kararlaşsın; yoksa düşmanlarınız bundan faydalanırlar; sonunda alt olur gidersiniz. Biz kendimize bir emir tayin edelim, onlar da bir emir tayin etsinler.

Ömer, bir ülkede iki emir olamaz; andolsun, Arap, onlara hükmetmenize aslâ razı olmaz; çünkü Peygamberimiz sizden değildir. Ama peygamber'in mensup olduğu boyun hükmüne Arap razı olur dedi.

Ömer'le Hubâb ağız kavgasına giriştiler. Bu sırada Ebu-Ubeyde, ey ansar dedi, Peygamber'in ilk dostları, ona ilk yardım edenler sizsiniz. Şimdi onun dînini ilk bozanlar siz olmayın.

Bu sırada ansârın Hazreç boyundan Beşir b. Sa'd, Ebubekir ve Ömer'in sözlerini tasdik eder sözler söyledi. Ebubekir, işte Ömer'le Ebu-Ubeyde buracıktâ; hangisine isterseniz biat edin dedi.

Ömer'le Ebu-Ubeyde, sen dururken biz aslâ bu işe girişmeyiz dediler. Bu sırada Abdurrahman b. Avf ayağa kalkıp sizin de bir çok fazîletleriniz var dedi ansâra, fakat şu da muhakkak ki içinde Ebubekir, Ömer ve Ali gibi birisi yok.

Münzir b. Arkam, biz dedi, adlarını andığın kişilerin üstünlüğünü inkâr etmiyoruz, hele bu üç kişiden biri, bize hükmetmeye kalkarsa bir kişi bile ona muhâlefet etmeye kalkmaz.

Bu sözden maksadı da Ali idi. Ansar, bu söz üzerine hep birden biz dediler, Ali'den başkasına biat etmeyiz. Zübeyr b. Bekkâr da hilâfetin ansâra verilmeyeceğini anlayınca ansârın, biz ancak Ali'ye biat ederiz dediğini anlatır.

Bu sırada Ömer ve Ebu-Ubeyde, Ebubekir'e biat etmek isterken Beşir b. Sa'd, daha atik davrandı, koşup Ebubekir'e biat etti. Derken Evs boyu ve bilhassa Üseyyid b. Hudayr, Hazreç bu işi ele alırsa bu üstünlük onlarda kalır, bir daha da size nasip olmaz, kalkın Ebubekir'e bey'at edin dediler.

Üseyyid de biat edince oradaki topluluk her yandan koşup Ebubekir'e biate başladı. Bir derecede ki Sa'd, ayaklar altında ezilecekti neredeyse. Bu sırada Kays b. Sa'd'le Ömer kavgaya tutuştu; Sa'd, Ebubekir'e, Ömer'e türlü sözler söyledi.

Nihayet dostları, onu omuzlayıp evine götürdüler. Bu sırada Ali ve Abbas henüz Peygamber'i (s.a.a), yıkamakla meşguldüler. Mescitten tekbîr sesi duyulunca Ali, bu gürültü nedir diye sordu;

Abbas, hiç böyle bir şey olmamıştı dedikten sonra Ali'ye dönüp sana ne demiştim ben dedi (İbn-i Ebi'l-Hedid'in şerhi, 6, 291 Ya'kubî, 2, 103, Tabarî, 2, 443, İbn'ül-Esir, 2, 220; Kitâb'ül-Muvaffakiyyat'tan naklen İbn-i Ebi'l-Hadid, 2, 122, İbn-i Hişâm, 4, 336, İbn-i Kesir, 5, 246. Bütün tarihçiler Ebubekir'e biatin, Ömer tarafından, bir oldu bitti diye anlatıldığını söylerler).

Hazreti Emir, "Şecereyle delil getirdiler; meyveyi yitirdiler" sözleriyle ansâra karşı, Rasûlullah'ın, Muhâcirlerden olduğunu delil getirdiklerini, fakat asıl şecerenin meyvesini, yâni kendilerini yitirdiklerini söylemiş oluyorlar.

67:(Mısır'ı zaptedip oraya Vâli tayin buyurdıkları Muhammed bin Ebubekir'i şehit ettiklerini duyunca buyurmuşlardır ki:)

Hişâm bin Utbe'yi tayin etmek istemişim, onu tayin etseydim bu alanı boş bırakmazdı, onlara fırsat vermezdi. Ama bu sözü, Muhammed bin Ebubekir'i kınama yollu söylemiyorum; O, bana sevgiliydi; ben yetiştirmiştim onu, benim oğulluğumdu o.[1]

[1] - Hicretin otuz sekizinci yılında Muâviye, Mısır'ı elde etmek için asker göndermiş, Mısır'da Hz. Emir (a.s) tarafından vâli olan Muhammed bin Ebibekr, bu hâli bildirmiş, bunun üzerine Hazreti Emir (a.s) Mâlik'ül-Eşter'i Mısır'a vâli tayin buyurmuşlardı.

Muâviye, yolda Mâlik'ül-Eşter'i zehirli bal şerbeti ile zehirleterek şehit ettirmiş, maiyetindeki ordu dağılmıştı. Muâviye, Amr b. Âs'ı Mısır'a vâli tayin etmişti. Amr, Muâviye b. Hadic'e, Muhammed b. Ebibekr'i şehit ettir-mişti.

Muhammed bin Ebibekr, gizlendiği yerde tutulmuş, ölü bir merkebin karnı yarılarak içine sokulmuş, mübârek başı orada kesilmiş, cesedi, merkeple beraber yakılmıştı. Başları Şam'a gönderilerek Osman'ın katillerinden birinin başı diye günlerce teşhir edilmişti ki, İslâm'da ilk teşhir edilen baş buydu ve bu bidat-ı seyyiyeyi Muâviye kurdu.

Muhammed bin Ebubekir'in anneleri Esmâ, önce Ca'fer-i Tayyar'ın (a.s) zevcesiydi; sonra Ebubekir almıştı ve Muhammed, ondan olmuştu. Sonra da Emir'ül-Müminin aldı-lar ve Muhammed'i, kendi terbiyeleri altında büyüttüler.

Bu bakımdan rabibleri, yani kendi yetiştirdikleri üvey oğullarıydı (Radiya'llahu anhu ve irdâh; "Tenkih'ul-Makaal'in 2. cildinin 2. kısmına bk. s.57-58).

68:Niceye bir sırtları ağır yükler altında ezilmiş genç develeri yola getirip uğraşır gibi sizinle uğraşayım? Niceye bir eski elbiseyi yenilemeye çalışayım; her yanı, öbür yanı yırtılmaya çağırır; bir yanı dikilse öbür yanı sökülür.

Şam askerinden, sayısı az bile olsa, bir bölük geldi mi, her biriniz, evinin kapısı yüzüne kapar, keler gibi, sırtlan gibi deliğine sokulur, dalar. Andolsun Allah'a ki sizin yardım ettiğiniz her kişi alçalmıştır; kim sizinle ok atarsa, ok dayanacak yeri kırık yayla, temrensiz ok atmıştır. Andolsun Allah'a ki siz, evlerinizin alanlarında çokluksunuz; bayrakların altında azlıksınız.

Gerçekten de sizi düzene sokacak nedir? Eğriliğinizi doğrultacak nedir? Ben bunu biliyorum ama kendimi bozgunluğa düşürüp sizi düzene sokmayı uygun görmüyorum. Allah yüzlerinizi karartsın, nasibinizi azaltsın. Batılı tanıdığınız, bildiğiniz gibi hakkı tanımıyor, bilmiyorsunuz;

hakkı batıl saydığınız gibi batılı iptâl etmiyorsunuz.

69:İbn-i Mülcem tarafından yaralanacakları gecenin sonunda buyurmuşlardır ki:

Oturmuştum, uyku bastırdı, gözlerim kapandı. Birden Rasûlullah sallallahu aleyhi ve âlihiyi gördüm. Dedim ki: Yâ Rasûlallah, ümmetinden ne dertlere uğradım, ne düşmanlıklar gördüm.

Buyurdu ki: Bed-duâ et onlara, ben de Allah dedim, onlardan daha hayırlısını versin bana; benden daha kötüsünü musallat etsin onlara.

70:İbn-i Mülcem tarafından yaralandıktan sonraki vasiyetleri:

Size vasiyetim Allah'a hiç bir şeyi ortak etmemeniz; Allah'ın salâtı O'na ve soyuna olsun, Rasulullah'ın sünnetini yitirmemenizdir. Bu iki direği dikin; bundan öte kınanmak yok size.

Ben dün sizin dostunuz, yoldaşıyızdım; bugün ibretim size, yarınsa ayrılacağım sizden. Yaşarsam kanımın sâhibi benim, göçüp gidersem ölüm, zâten vaad edilmiş bana.

Bağışlasanız, bu bağışlamak, benim için Allah'a bir yakınlıktır, sizin içinse bir sevap; bağışlayın; bilin şunu; "Sevmez misiniz Allah'ın sizi bağışlamasını?"[1]

Vallahi ölümün gelip çatması, bana kötü gelmediği gibi onun geldiğini görünce de tanımadığım, hoşlanmadığım bir şeyi tanımış, görmüş olmadım. Ben su arayan kişinin suya kavuştuğu, bir murâda ermek isteyen murâdına ulaştığı hâldeyim şimdi. Allah'ın katındaki lütuf, iyi kişilere daha da hayırlıdır.[2]

[1] - "Üstün ve geçimi geniş olanlarınız, akrabaya, yoksullara ve Allah yolunda yurtlarından göçenlere vermekten çekinmesinler ve iyilik etmeyi terketmesinler ve bağışlasınlar; Allah'ın sizi bağışlamasını sevmez, istemez misiniz? Ve Allah suçları örtücüdür, rahîmdir." (24, Nûr, 22).

[2] - "Fakat Rablerinden çekinenlerdir kıyılarından ırmaklar akan cennetler, orda ebedi kalış, Allah katında ziyafetler ve Allah katında, iyi kişilere daha da hayırlı şeyler var." (3, Âl-i İmrân,

71:Hz. peygamber'e (s.a.a) salavat getirmeyi bildiren hutbeleri

Ey yayılacak şeyleri yayan, ey yüceltilecek şeyleri yücelten, ey gönülleri, yaratılışına, istîdadına göre kötü, yahut iyi kabiliyette halkeden, kulun ve Rasûlün Muhammed'e en yüce rahmetlerinle rahmet et; en fazla bereketlerinle bereketler ver. O'dur kendinden önce gelip geçen peygamberlerin sonuncusu olan; kapanmış şeyleri açan;

hakkı hak üzere ilân edip yayan, ortaya koyan. O'dur batılların coşup köpürüşlerini gideren; sapıklıkların saldırılarını kırıp geçiren. Peygamberliği yüklenmiştir de senin emrini yerine getirmiştir;

tez davranmıştır da razılıkların neredeyse, ne ise onlarda acele etmiştir. İleri gitmekten geri kalmamıştır; azminde gevşek davranmamıştır. Vahyine mazhar olmuş, bildirmiş,

ahdini yerine getirmiştir; emrin ne ise o yola gitmiştir. Sonunda din ateşini yalım yalım alevlendirmiş, ana yoldan itmeyenlere yol göstermiştir de gönüller, sınanmalara, suça batmalara uğradıktan sonra hidâyete ermiştir. Apaçık bayrakları dikmiştir, apaydın hükümleri bildirmiştir.

O'dur emniyete eriştirilmiş, amana kavuşturulmuş eminin, O'dur senin gizlenmiş, saklanmış bilginin hazînedârı. O'dur herkese yaptığını karşılığı verilecek günde tanığın; O'dur hak üzere gönderdiğin; O'dur halka Rasûlün.

Allah'ım, manevî gölgende geniş mi geniş bir yer ver ona, ihsanından olasıya hayırlar üstüne hayırlar ihsan et O'na. Allah'ım, kurduğu yapıyı yapı yapanların yapıların-dan daha yücelt; derecesini katında yükselttikçe yükselt;

ışığını ışıttıkça ısıt; onu elçi olarak gönderdiğinde karşılık tanıklığını kabûl et; sözünü razılığınla makbûl et. Sözü adaletle tam uygun olsun; gerçeği batıldan ayırsın, bölsün.

Allah'ın, güzel yaşayış, nimetler elde ediş yurdunda, dilenen zevklere, istenen lezzetlere nâil olarak, tam inanca, yücelikler bağışlarına kavuşarak O'nunla bizi buluştur, bizi O'na kavuştur.

72: Cemel savaşında Mervan esîr düşünce imam Hasan ve Huseyn aleyhimesseleâm Emir'ül-Müminin aleyhis-selâm'a şefâatçi oldular, bırakılmasını rica ettiler ve Mervan, sana biat etsin dediler; bunun üzerine buyurdular ki:

Osman'ın öldürülmesinden sonra bana biat etmemiş miydi? Onun biatine ihtiyacım yok, Yahudi elidir onun eli; bana eliyle biat ederse düzeniyle gadreder. Köpeğin burnunu yalaması kadar bir müddet beylik sürecek, dört keçinin babası olacak, ümmet, onun ve evlâdının yüzünden kızıl ölüme uğrayacak.[1]

[1] - Mervan'ın halifeliği dört ay on gün sürmüştü. Dört oğlu vardı. Birincisi Abdülmelik'di ki halifeliğe geçti. İkincisi Abdülaziz'di, Mısır valisi oldu.

Üçüncüsü Irak valisi olan Beşir, dördüncüsü de Cezire vâlisi Muhammed'di. Bu dört kişinin, Abdülmelik'in oğulları Yezid, Süleyman, Velid ve Hişâm'a işaret olduğunu da söyleyenler olmuştur ki dördü de halifelik makamına gelmiştir.

73:(Şehâdetlerinden sonra, vefatlarından önce, İmâm Hasan ve İmâm Huseyn aleyhimesseleâma vasiyyetleri:)

İkinize de Allah'tan çekinmeyi, dünya sizi arasa, istese bile onu aramamayı, istememeyi vasiyet ederim. Ona ait bir şeyi elde edemediğiniz, elinizdekini yitirdiğiniz için de hayıflanmayın. Gerçeği söyleyin; âhiret eciri için iş görün; zâlime düşman olun, mazlûma yardımcı kesilin.

İkinize, bütün evladıma, ehlibeytime ve bu yazım kime ulaşırsa ona, Allah'tan çekinmeyi, işlerinizi düzene koymayı, aranızı uzlaştırmayı vasiyet ederim. Allah'ın salâtı O'na ve soyuna olsun, Ceddinizden duydum, derdi ki: İki kişinin arasını bulmak, bütün (nâfile) namazlardan, oruçlardan üstündür.

Allah için, Allah için yetimleri koruyun, bâzı kere aç, bâzı kere tok bırakmayın onları; size tapşırılan haklarını yitirmeyin onların. Allah için komşularınızı görün, gözetin bu, Peygamberinizin vasiyetidir; komşular hakkında öylesine tavsiyede bulundu ki onlar da mîrâsa girecekler sandık.

Allah için, Allah için Kur'ân'a riâyet edin; onunla amel etmekte başkaları sizi geçmesin. Allah için, Allah için namazı bırakmayın; çünkü o, dininizin direğidir.

Allah için, Allah için Rabbinizin evini ziyâreti, haccetmeyi bırakmayın; siz hayatta bulundukça boşlamayın o evi; çünkü o ev, terkedilirse mühlet bile verilmez sizlere; azap gelir çatar.

Allah için, Allah için mallarınızla, canlarınızla, dillerinizle Allah yolunda savaşın; birbirinizi dolaşmanızı görüp gözetmenizi, birbirinizin ihtiyâcını gidermenizi,

birbirinizden yüz çevirmemenizi, birbirinizden ayrılmamanızı vasiyet ediyorum. İyiliği buyurmayı, kötülükten nehyetmeyi bırakmayın; sonra kötüleriniz başınıza geçer; sonra da duâ edersiniz, icâbet edilmez size.

Ey Abdülmuttalib oğulları, Emir'ül-Mü'minin katledildi deyip Müslümanların kanlarına girmenizi, öç almaya kalkmanızı istemem, sakının bundan. Benim için yalnız beni öldüreni öldürün.

Bekleyin hele, onun şu vuruşundan ölürsem, onun bana bir tek vuruşuna karşı siz de ona bir kere vurun; şurasını, burasını keserek eziyete kalkışmayın; çünkü ben, Allah'ın salâtı O'na ve soyuna olsun, Rasûlul-lah'tan duydum, derdi ki:

Sakının eziyetten, işkenceden, öldüreceğiniz kuduz köpek bile olsa.

74:Muâviye, Osman'ın kanına girmekle töhmetlediği zaman buyurdular ki:

Acaba Ümeyyeoğulları'nın, benim ahvâlimi bilmeleri, kendilerini bana iftirada bulunmaktan alıkoymaz mı ki? Acaba ilk îmâm eden oluşum, dinde üstün bulunuşum, cahillerin bana töhmette bulunanlarına engel olamaz mı ki?

Allah'ın onlara öğüt verışı, benim dilimle söylediğim sözlerden çok daha üstündür, çok daha yerindedir. Ben, ok gibi dinden fırlayıp çıkanlara delil getirmedeydim; şüphe edenlere düşman olmaktayım. Gizli kalan şüpheli işler, Allah'ın kitabına arz edilir; gönüllerde gizlenen şeyler yüzünden de kullara ceza verilir.

75:Allah rahmet etsin o kişiye ki hükmü duyar, ıstıtır de beller, tutar; doğru yola çağrılır da yaklaşır, o söze uyar; bir kılavuzun kemerine yapışır, eteğine sarılır da kurtulur gider.

Rabbinin emrini gözetir; ona karşı suç işlemekten korkar; özü doğru olarak iyi işlere, kulluklara koyulur; iyi işlerde, kulluklarda bulunur. Azık olarak saklanana kazanır;

çekinilmesi gereken şeyden kaçınır; oku atar, amacı vurur; karşılığını elde eder, bulur. Dilediğine karşı durur; isteğini yalancı bulur; sabrı, kurtuluşuna binek yapar; çekinmeyi ölüm günü için hazırlar.

Apaçık, besbelli yola at sürer; bembeyaz, apaydın delile sarılır gider; fırsatı ganimet sayar, ecele hazırlanmaya yeler, kulluğu kendisine azık eder.

76:Gene aynı mealde:

Gerçekten de Umeyyeoğulları, Muhammed sallallahu aleyhi ve âlihî'nin mîrasını bana, devenin sütünü zaman zaman, azar azar sağdıkları gibi bölük pörçük vermede. Andolsun Allah'a, sağ kalırsam onları ben de kasabın, yere düşen, toza toprağa bulanana ciğeri, bağırsağı yere vurup arıttığı gibi yere vurup arıtacağım.

77:Osman'a biate karar verileceği zamanki sözleri:

Mutlaka siz de bilirsiniz ki benim onda (hilafette) benden başkasından daha fazla hakkım var; ama andolsun Allah'a ki ben, Müslümanların işlerini düzene sokmak için onu teslîm ederim ve bu işte,

ancak bana cevredilmiş olur, bunu yaparken de ecrini dileyerek, üstünlüğünü isteyerek yaparım; sizin, dünyânın süsünü-püsünü, özentisini-bezentisini istemenizdense çekinirim.

78: Ey insanlar, zahitlik, az ummaktır; nimetler elde edilince şükretmektir; haramlardan çekinmektir. Olmayacak ümitlerden, erişilmeyecek isteklerden vazgeçerseniz, bunlar sizden uzaklaşırsa haram da sabrınıza üst olamaz. Nimetlere ulaşınca şükretmeyi unutmayın. Gerçekten de Allah size, apaydın, apaçık delillerle özür dilemenizi bildirmiştir; özür dilenmesi aydınlanmış, görüp duran kitapla bunu anlatmıştır.

79:Nasıl anlatayım bir yurdu ki evveli mihnettir, meşakkattir; sonu yok olup gitmektir. Helâlinde hesap var; haramında ikap var. Kim o yurtta zenginleşmişse sınanmalara düşmüştür.

Kim yokluğa, yoksulluğa uğramışsa hüznünlere batmıştır. Kim onu elde etmeye çalışırsa ondan yiter-gider o; kim oturur, dilemezse ona gelir-çatar o. Kim ibretle ona bakarsa onu görüş sahibi eder o; ama kim ona istekle, hasretle bakarsa, onu kör eder o.

80:Hamd Allah'a ki kudretiyle, yarattıklarından münezzehtir,üstündür; kuvvetiyle, lütfuyla yakındır; her ganimeti, her üstünlüğü verendir, her büyük belâyı, çetin musîbeti giderendir.

Boyuna gelip duran, coşup akan lütuflarına, eksilmeyip erişen nimetlerine hamd ederim, onu överim. İnanırım ona ki evveldir, halkedendir; hidâyet isterim ondan ki kula yakındır, doğru yola sevk edendir.

Yardım isterim ondan ki üstündür, gücü yetendir; dayanırım, güvenirim ona ki yardımı yeter bana, yardım edendir. Bilirim-bildiririm ki Muhammed Sallallahu aleyhi ve âlihi vesellem kuludur, rasûlüdür; göndermiştir onu buyruğunu yerine getirmesi,

delillerini bildirmesi kulların çekinmelerini sağlaması için. Allah kulları, size Allah'tan çekinmenizi tavsiye ederim ki size örnekler getirmiştir; size vakitler tayin ve takdir etmiştir.

Bezendiğiniz libasları giydirmiştir size; geçiminizi yüceltmıştır sizin; yaptıklarınızı kavramıştır; amellerinizin karşılığı verilecek güne sizi hazırlamıştır. Seçmiştir sizi olgun nimetlerle, geniş ihsanlarla ve korkutmuştur sizi açık ve yerinde delillerle. Bir-bir saymıştır sizi; müddetlerinizi tayin etmiştir sizin;

şu sınanma konağında, şu ibret yurdunda. Siz sınanmadasınız burada; yaptıklarınızın hesabını vereceksiniz orada. Gerçekten de dünya bir sudur ki, bosbulanık, kapkara.

İçilecek yeri çamurludur, meşakkatli. Görünüşü hoştur; aldananı helâk eder. Bir aldatıcı düzencidir, yok eder; bir aydınlıktır, batıp gider. Bir gölgedir, geçiverir; bir dayançtır, çöküverir.

Kendisinden korkan alışincaya, ürkenin yüreği yatışincaya dek durur; sonra ayaklarıyla ezer, çiğner; tuzağına düşürür, ipleriyle avlar; oklarıyla oklar; insanı ölüm kementleriyle kısıkvrak bağlar; onu uyunacak daracık yere sürer-götürür; dönülüp varılacak korkunç yere iletir; apaçık görgü yerine, yapılan işlerin karşılığı verilecek yere yürütür.

Böylece sonra gelenler, geçip gidenlerin peşlerine düşerler. Ne ölüm öç almaktan, can yakmaktan kalır; ne yaşayanlar suç işlemekten usanır. Herkes birbirine uyar-gider; ard arda tâ sona dek yok oluncaya dek hepsi de geçer. Sonunda işler biter; zamanlar tükenir-gider, yayılma zamanı yaklaşır. Onları kabirlerin içlerinden, kuşların yuvalarından,

yırtıcı canavarların inlerinden, helâk olacak yerlerden çıkarır da herkes, onun emrine uyup koşar; mahşer yerine yüz tutar. Toplanmışlardır, susarlar. Ayaktadır onlar, saf kurarlar.

Göz onları görür; çağıran onları duyar. Düşkünlük libâsını giyinmişlerdir; aşağılık bir hale düşmüşlerdir. Hileler yitip gitmiştir; ümitler kesilip bitmiştir; yürekler korkudan sinmiştir;

sesler ürkmekten dinmiştir; ter ağızlarına gem vurmuştur; korku büyüdükçe büyümüştür; kulaklar bile ürküp tir-tir titrer hakla batılın arasını kesin olarak ayıranın, herkese yaptığıının karşılığı verileceğini bildirenin sesinden, azâbın çetinliğinden, elde edilecek sevâbın ümidinden.

Onlar, kudretle yaratılmışlardır; takdir edilerek beslenmişlerdir, yetiştirilmişlerdir; ölümün gelip çatmasıyla alınmışlardır; kabirlere konulmuşlardır; toprak olmuşlar, çürü-müşlerdir;

tek-tek, kimsiz, kimsesiz haşredilmişlerdir; yaptıkları neyse karşılığını elde etmişlerdir; soru için ayrılmışlardır. Dünyada kurtuluş vesîlelerini elde etmeleri için mühlet verilmişti onlara;

doğru yol gösterilmişti onlara; yapacakları, edecekleri işleri düşünüp yapmaları için ömür ihsan edilmişti onlara. Düşünceyle hareket etsinler, koşu için cins atlar hazırlasınlar, onları yetiştirsinler,

iyi bir konak elde etmeye çalışsınlar, aceleye kapılmasınlar diye onlara fırsat verilmişti, mühlet

verilmişti, gözlerinin önünden karanlıklar, şüphe sisi, işkil pusu kaldırılmış, giderilmişti.

Ne yazık, ne yazık... Bu dos-doğru örnekler, bu şifâ veren öğütler, keşke tertemiz gönüllere, işitip duyan kulaklara, ayak direyip yapan erlere, ileriye gören akıl-fikir sahibi kişilere söylenseydi.

Duyup korkan, suç işleyip nâdim olan, itirafta bulunan, korkup kulluğa yönelen, ibâdete koyulan, çekinip tâatlere başlayan, iyice bilip, inanıp güzel işler işleyen,

ibret alıp kendine gelen, çağrıya uyup kötülükten geçen, geri dönüp tövbe eden, uyup yürüyen, gösterilen ve gören kişinin korktuğu gibi korkun, çekindiği gibi çekinin Allah'tan.

Acele etti isteyip dileyen, kurtuldu korkan; buldu azığını; tertemiz etti özünü; onardı dönüp varacağı yeri. Göçeceği gün için, yöneleceği yol için, ihtiyacı olacak azığı, yokluk-yoksulluk yurdunda gerekecek konaklayacağı yerde hora geçecek azığı hazırladı; önceden yolladı.

Allah kulları, Allah sizi ne için yarattıysa onu bilin de ona göre sakının ondan; sizin neden çekinmenizi buyurduysa iyice anlayın da ona göre çekinin ondan; gerçek olarak söylediği, vaadettiği nelerse, lâyük olun onlara, dönüp varacağınızı bildirdiği yerde azâba uğrayacak suçlar da nelerse çekinin onlardan.

(Gene bu hutbeden):

Size, kendisine kâr verecek, zarar getirecek sözleri, sesleri işitip duyan kulaklar, karanlıkları aydınlatacak, görüp anlayacak gözler, âzâsını derip devşirecek, düzülüp koşulmada,

ömürleri boyunca birbirine uyacak yanları, yöreleri olacak bedenler verdi. Öyle bedenlerle bezedi sizi ki faydası dokunacak şeyler için duruşurlar; gönüller verdi size ki rızıklarını elde etmek için çalışırlar; onun en güzel nimetlerine ulaşmak, şükredilecek lütuflarına kavuşmak, esenlik bağışlarını almak, belâlarından kurtulmak için uğraşırlar.

Sizin için ömürler takdir etmiştir ki müddetini gizlemiştir sizden; sizin için ibretler bırakmıştır, sizden önce gelip geçenlerden. İbretler var sizin için, yaşayıp ömür sürdükleri alanlarda;

ölüm kemendi boğazlarına atılıp yok edilmeden önce mühlet bulup yaşadıkları mekânlarda. Ölümle, muratlarına ulaşmadan sürdürdüklerini onları; ecelleri dağıttı, per-perişan etti onları.

Bedenleri sağ-esenken hazırlanmamışlardı; fırsat ellerindeyken ibret almamışlardı. Acaba gençliklerinin en güzel çağlarında bulunanlar, ihtiyarlığı, kocalığın düşkünlüğünü mü beklerler?

Sağ-esen yaşayanlar, hastalık zamanını mı isterler?

Yaşayıp ömür sürenler, yokolma çağını mı dilerler? Üstelik, kişinin dünyadan geçip gitmesi, göçüp yürümesi, el-ayak titremesi, yüreğin yanıp erimesi, tatlı tükürüğün boğazdan acı-acı geçmesi,

yardıma koşsunlar, bir meded etsinler diye torunlara, yakınlarla, yücelere, eşe-dosta bakınması da yakındır. Ama soylar-boylar, bu sonucu hiç giderebildiler mi? Yahut ağlaşıp sızlaşanlar bir fayda verebildiler mi?

O anda kişi, ölüp gidenlerin mahallesine bırakılmıştır; daracık mezarda tek başına kalmıştır: O anda kurt-kurş derisini didip sökmededir; yiyip sömürenler, nazlı, nâzik bedenini çekip sökmededir;

kasırgalar tozunu-toprağını savurmadadır; olaylar adını-sanını silip süpürmededir. Bedenler taptazeyken çürüyüp dökülmüştür; kemikler kuvvetle dururken erimiş gitmiştir.

Canlar, ağır yüklerin altına girmişlerdir; gizli âlemin haberlerini duyup iyice inanmışlardır. Artık onların iyi işlerinin fazlaşması da istenilmez; kötü işlerinden dolayı özür dilemeleri de beklenilmez.

Siz de o toplumun oğulları, babaları, kardeşleri, yakınları değil misiniz? Onlar gibi siz de gideceksiniz; onların yoluna yöneleceksiniz; onların ana yoluna ayak basacaksınız.

Ama gönüller, o paydan nasipsiz, gaflete dalmış, kararmış; doğru yoldan habersiz, her yanlarını kötülükler sarmış. Gidilecek yoldan başka bir yola düşmüşler; sanki söylenenler onlara değilmiş; sanki doğru yolu buluş, dünyalarını elde etmekten ibaretmiş.

Bilin ki geçidiniz sıradır; uğradığınız, ayakları kaydıran, kayıp sürçüp düşülmekten korkutan,

korkuları bir daha, bir daha çatan yerleridir. Allah'tan korkun, düşünceler gönlünü alan, korku bedenini yoran, gece namazları uykusunu kendisine harâm eden, ümit, gündüzlerini susuzlukla geçirten, akıllı-fikirli kişinin korktuğu gibi.

Sakınıp çekinmek, öyle kişiyi nefis isteklerine uymaktan men etmiştir; Hakk'ı anmak, başka sözlerden dilini almıştır; korkuyu, emin olmaktan daha öne salmıştır; dosdoğru yoldan alıkoyan düşünceler bir yanda kalmıştır;

dileğine varan yola gitmek için yoların en doğrusuna, en aydınına dalmıştır. Onu aldatmamıştır aldatan, kandıran şeyler; gözlerini örtmemiştir, kapatmamıştır şüpheli şeyler; oysa ki müjde ferahlığını,

sevincini elde etmiştir; en tatlı uykusuna, esenlik nimetleriyle yatmıştır, soru gününden eminliğe yetmiştir. Gerçekten de şu çabucak geçilen geçitten geçip gitmiştir; ilerde varılacak yerin azığını önceden tedarik etmiştir; ürkmüştür de işe koyulmuştur; mühleti fırsat bilip tez davranmıştır; isteğe rağbet eylemiştir;

korkulacak şeyden kokmuştur; bugünden yarını gözetmiştir; varılacak olan, önünde bulunan âleme bakmıştır, görmüştür. Artık cennet yeter sevâp olarak, mükâfât olarak; cehennem yeter azâp olarak, mücâzât olarak; Allah yeter öç almak ve yardım etmek bakımından ve kitap yeter delil getiriş ve düşmanlığa kalkış bakımından.

Allah'tan çekinmenizi tavsiye ederim size; özür getirmenize meydan bırakmadı; korkuttuğu şeyleri bildirdi size. Gösterdiği apaçık ana yolu delilleriyle anlattı size.

Gönüllere gizlice görülmeden giren, kulaklara işitilmeden afsunlar okuyan, üfleyen düşmandan çekinmenizi buyurdu size. O düşman, kendisine uyanları saptırdı, helâk etti; vaad etti, aldattı;

suçların kötülerini bezedi; helâk, eden büyük günâhları kolay gösterdi. Derken kendisine eş-dost olanı yavaş-yavaş avladı; sözlerine uyanı kısıvrak bağladı; sonra da bezediğini inkârdan geldi; kolay gösterdiğini büyüttü, büyük bir suç olduğunu söyledi; yapılmasında hiçbir şey olmadığına kandırıp işlettiği günahlardan çekindirmeye kalkıştı.

(Aynı Hutbeden, İnsanın Yaratılışına dâir buyurdular ki):

Bu, o yaratık değil midir ki onu rahimlerin karanlıklarında, perdelerin içinde düzdü-koştı; dökölüp saçılmış erlik suyuydu; yaratılışı noksan kan parçasıydı, pıhtıydı; rahimde bir yavruydu;

çıkıp süt emer oldu; bir çocukcağızdı, ergenlik çağına geldi. Sonra ona, duyduğunu belleyen bir gönöl, söyleyip konuşan bir dil, bakıp gören bir göz verdi de duyup gördüğünü anlar, ibret alır, kötülüklerden kaçır, kaçırır bir hale getirdi. Derken dümdüz kalktı; bedeni boy attı; boynunu kaldırdı, baş çekti; kötölüğe yüz çevirdi, yöneldi; hevâ ve hevesini yükledi;

dünyasına çalıştı, meşakkate düştü; zevkindeki tatlılara atıldı; aklına gelen dileklere kapıldı. Öyle bir halde ki bir musibete uğrayacağını ummaz; çekinilecek bir şeye düşeceğini korkmaz; bu sürçmelerle az bir ömür sürer; bu fitneler içinde aldanarak ölür gider. Dünyada bir karşılık elde etmez; kendisine farz olan şeyleri de yerine getirmez.

Bu sırada o serkeşlik çağının geri kalan bir ânında, zevkine pervâsızca dalmışken ölüm belâsının mihnetleri gelir-çatar; şaşırır-kalır; ağlayıp inleyerek geceyi gündüz eder; uykusuzluktan biter;

elemelerin pençesine düşer, zahmetler çeker; ağırlara-sızılara uğrar, illetlere, hastalıklara karar. Yüreğinin başı kardeşinin yanında, esirgeciyi babasının katında eyvahlar olsun der; göğsünü döver. Can verirken kendinden geçer; öyle bir andır o ki derdi arttıkça artar; inledikçe inler; canı bedenden çekilir;

mihnetlerine mihnetler katılır. Ölünce dünyadan elini-ayağını çeker; kefenine sarılır; her şeye boyun verir, çekilir; sonra onu tabutuna korlar; yorulmuş, işi bitmiştir; hastalıktan erimiş-gitmiştir.

Oğullar, kardeşler toplanırlar; onu yüklenirler; gariplik yurduna, bir daha ziyaretçisi gelmeyecek yerine getirirler onu. Geçirenler ayrılınca, acısına düşenler dönünce onu, şaşırıp kalınacak soruya cevap vermek, derde dert katan sınanmaya hazırlanmak için çukurunda oturturlar. Belâların en büyüğü de oradadır,

o zamandır: "Kaynar suyla ziyafet verilış ve cehenneme atılış." (56; Vâkıa, 93-94) Alev-alev yanan ateşin coşup kavrayışı, çekip alan azâbın saldırışı.

Ne azâbın durması var ki kişi biraz rahat etsin; ne dinlenmesi var ki eziyet birazcık gitsin; ne bir kuvvet var ki onu gidersin; ne ölüm var ki insan kurtulsun; ne birazcık uyku var ki azâbı unuttursun. Kişi, çeşit-çeşit ölümler içinde, zamandan zamana yenilenen azaplar içinde yaşar; gerçekten de biz, Allah'a sığınırız.

Ey Allah kulları, nerede o ömür sürenler ki nimetlere gark oldular; nerede o bilgi belleyenler ki anlar, bilir bir hâle geldiler? Mühlet verildi onlara, gaflete daldılar;

sağ-esen oldular, unutup gittiler. Uzun zaman mühlet buldular; fırsat elde ettiler; lütuflara, ihsanlara nâil oldular; çetin azaplarla korkutuldular; büyük sevaplarla müjdelendiler.

Korkun insanı helâk çukuruna atan günahlardan, gazaba uğratan ayıplardan. Ey gören gözleri, duyan kulakları olanlar; ey âfiyete dalanlar, dünya matahını elde edenler.

Var mı bir kaçacak durak, kurtulunacak oğrak? Var mı bir sığınılacak, güvenilecek, uğranılacak yatak? Var mı, yoksa yok mu? Öyleyse nereye dönüyorsunuz, nereye gidiyorsunuz, neye aldanıyorsunuz?

Bu kadar uzunluğuna enliliğine karşı gene de her birinizin yeryüzünden payı olan yer, düşüp yanağını yere koyacağı, boyunca bir yer. Allah'ın kulları, şimdi çalışmaya koyulun ki henüz ip,

boynunuza atılmamıştır; can henüz bedenlerinizdedir. Şimdi doğru yolu arayıp bulmak, geri kalan ömrünüzden faydalanmak zamanıdır; bedenleriniz sağ-esendir; toplaşıp çâre bulmaya zamanınız vardır;

elinizdedir ömrünüzden kalan mühlet; elinizdedir güç-kudret; tövbe etmeye henüz vardır müddet; genişlik çağındasınız; dileyebilirsiniz hâcet; çalışın sıkıntıya, darlığa düşmeden önce; darlığa, dağınıklığa çatmadan önce; çalışın görünmeyen, fakat beklenen gelmeden; üstün ve kudret sahibi olan sizi ansızın almadan.[1]

[1] - Bu hutbeyi okurlarken tüyler ürpermiş, gözler nemlenmiş, gönüller halden hale girmiştir